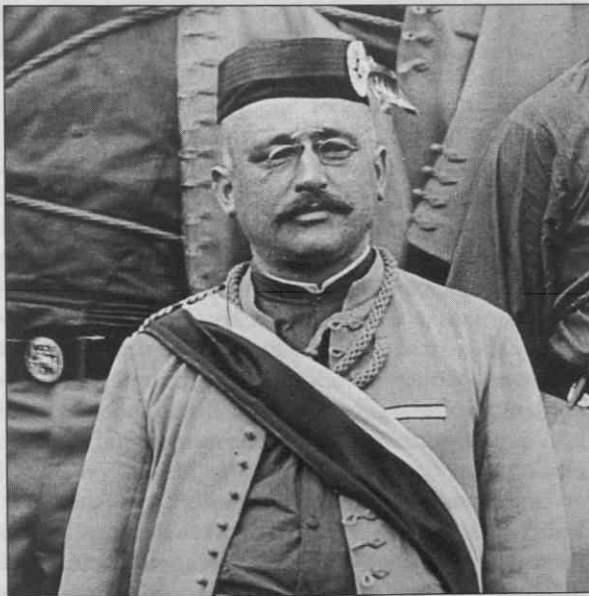

Anton Ratizojnik

Telovadno in kulturno društvo Sokol v Ljutomeru 1903 - 1941

V drugi polovici 19. stoletja je Ljutomeru zaradi njegove narodno-prebudne narave prebivalstva pripadla pomembna narodnopolitična vloga; postal je kulturno središče Spodnjega Murskega polja in dela Ljutomersko-Ormoških goric. I. slovenski tabor leta 1868 v Ljutomeru je razgibal slovenske ljudske množice in pripomogel k razmahu bogatega kulturnega življenja Ljutomerčanov (čitalnica, kasaško društvo, posojilnica, pevška društva) itd. Po ohranjenih virih lahko ugotovimo, da je bila prošnja za ustanovitev Sokola v Ljutomeru, ki bi naj deloval v okviru čitalnice, že leta 1872 posredovana deželni vladi v Gradcu, ki pa jo je zavrnila na osnovi pravil 6. člena Zakona o društvih, iz leta 1867.¹

Dr. Karol Chloupek, ustanovitelj in starosta Murskega Sokola v Ljutomeru

Zamisel ustanovitve Sokola so za dolgo časa opustili, čeprav je bila v devetdesetih letih spet aktualna, ni pa bilo strokovnjaka, ki bi poznal

bistvo delovanja sokolske organizacije. Po prihodu češkega zdravnika, sokola dr. Karola Chloupeka v Ljutomer, leta 1901, se je želja končno uresničila. Chloupek je ustanovil Sokol s pomočjo domačina, odvetnika dr. Karola Grossmana in zdravnika dr. Ivana Herica, ki sta se kot študenta v Pragi seznanila s sokolskim gibanjem.²

Začetki sokolskega gibanja so na Češkem. Njegov idejni tvorec je bil dr. filozofije Miroslav Tyrš, ustanovitelj Sokola v Pragi leta 1862. Sokolstvo, nastalo pretežno v liberalnih meščanskih krogih, se je razširilo v večino slovanskih držav kot izziv nemškimi telovadnim organizacijam in kot simbol narodne zavesti ter obrambe proti germanizaciji.³ Ti cilji so bili na Štajerskem pomembnejši, kot v drugih slovenskih pokrajinah v času Avstro-Ogrske monarhije. Posebno v Ljutomeru je ljudstvo sprejemalo Sokola kot borca za narodne pravice, telovadbo pa kot zbiranje in zdravo izživljanje mladine.

Dejavnost Sokola v Ljutomeru med sicer bogatim delovanjem različnih kulturnih in drugih društev zavzema pomembnejše mesto, tako po številu članov, kot po aktivnosti te organizacije. Med ustanovitelji Sokola najdemo ljudi iz različnih socialnih slojev: intelektualce, trgovce, obrtnike, uradnike, posestnike in kmete. Sokole je ob nastanku finančno podprlo okrajno zastopstvo, ki je darovalo 200 kron, Okrajna posojilnica in hranilnica v Ljutomeru in mnogi posamezniki.

"Sokol je dvignil krila in ponosno vzletel nad Ljutomerom" 15. avgusta leta 1903. Na ustanovnem občnem zboru v slovenski ljudski šoli Franca Jožefa (danes OŠ Ivana Cankarja) se je po poročilu kronista zbralo 58 simpatizerjev in poslancev sokolskih društev. V vodstvo Sokola so bili izvoljeni: dr. Karol Chloupek, starosta, Ludvig Babnik, namestnik, Anton Misja ml., načelnik. Odborniki: Anton Misja st., Franjo Sever, Franc Schneider, Joško Rajh, Josip Mursa, Jožef Jelen. Namestniki so bili: Matjaž Lebar, Janko Dijak in Anton Božič ml.⁴

² 30 let Murskega Sokola, 1933 rokopis, Zavod za kulturo in izobraževanje Ljutomer (ZKI), enota muzej.

³ Enciklopedija fizičke kulture, Zagreb, 1977, str. 277.

⁴ Slovenski narod, 36/189 (Ljubljana), 18. 8. 1903.

¹ Slovenski gospodar, 6/26 (Maribor), 1872, 131.

Ustanovitev Murskega Sokola Ljutomer, 1903

Na velikem slavnostnem shodu pri mlinu na posestvu Ivana Kukovca so pred tri tisoč glavo množico nastopili govorniki: dr. Vladimir Ravnikar, namestnik ljubljanskega Sokola, dr. Pero Magdič, starosta varaždinskega Sokola, Josip Smrtnik, načelnik celjskega Sokola in dr. Vekoslav Kukovec, deželni poslanec.⁵ Sokola je v telegramu podprl tudi zagrebški nadškof dr. Josip Juraj Strossmayer, ki je leta 1904 postal njegov prvi častni član.⁶

V prvem letu je bilo v društvu 73 rednih in 37 podpornih članov. Ko se je vrnil s telovadnega tečaja v celjskem Sokolu načelnik, Anton Misja ml., je začel Sokol izpolnjevati lastno telovadno znanje in sokolsko vzgojo. Ker v društvu ni bilo dovolj telovadnega orodja, so člani v začetku vadili le proste vaje. Vodil jih je Franc Stanjko. Telovadili so v najeti telovadnici slovenske ljudske šole. Že naslednjega leta je Sokol pričel tudi z redno telovadbo na orodjih: nabavili so drog, bradljo, konja in most. Telovadili so ob nedeljah popoldne,

pozneje dvakrat tedensko (torek in petek zvečer). V sestavi društva sta bila v začetku moški telovadni oddelek in tamburaški zbor, ki ga je vodil Pero Veselič. Po začetni zagnanosti je zanimanje za telovadbo upadlo. Leta 1905 je ponovno oživel, ko so ustanovili tudi ženski telovadni oddelek, ki je imel 8 članic. Društvo je s prirejanjem izletov v okolico in telovadnimi nastopi s sodelovanjem tamburašev, z zgledno disciplino ter uspešnimi javnimi nastopi pridobilo simpatije množice obiskovalcev.⁷

Sodelovanje "Murskega Sokola" s Sokolom iz Varaždina je bilo že od začetka delovanja zelo živahno in je ostalo tudi po I. svetovni vojni. Neopazno srečanje je bil izlet, peš, na dom Stanka Vraza leta 1904. Že naslednje leto je bilo srečanje v Ormožu, kjer ga je ptujsko okrajno glavarstvo zaradi nasprotovanj ormoških Nemcev hotelo prepovedati. Pod pritiskom množice simpatizerjev Sokolov in odločnega posredovanja Ljutomerčanov, je bilo Hrvatom dovoljeno priti v Ormož. Ti dogodki so še okrepili povezavo med bratskima

⁵ Slovenski narod, 36/190 (Ljubljana), 19. 8. 1903.

⁶ Slovenski narod, 36/190 (Ljubljana), 19. 8. 1903.

⁷ 30-let Murskega Sokola ...

Izlet Murskega Sokola Ljutomer na dom Stanka Vraza v Cerovcu, 1904

društva. Sokol v Varaždinu je bil v času nastanka Murskega Sokola geografsko najbližji, povezavo med društvoma je krepila tudi rodbinska vez Chloupeka z Varaždinom. Dr. Peter Magdič, starosta varaždinskega Sokola, je postal leta 1911 častni član Murskega Sokola. Živahno je bilo sodelovanje tudi z Ormožani, posebno z nekdanjim odvetnikom dr. Jakobom Plojem, ki je bil soorganizator I. slovenskega tabora v Ljutomeru, leta 1868. Tamkajšnji Sokol je bil ustanovljen s pomočjo Ljutomerčanov nekaj let kasneje.⁸

Vodilni Nemci in nemčurji v Ljutomeru so nasprotovali Sokolu, še posebno starosti Dr. Chloupeku, ki je bil ob službo sodnega in občinskega zdravnika v Ljutomeru. Chloupek je bil več let namestnik ljutomerskega okrajnega zastopstva, ki je imelo slovensko večino. Zaradi številnih napadov nemškega tiska in katoliško usmerjenega Slovenskega gospodarja je demonstrativno odstopil kot starosta Sokola leta 1906. Nasledil ga je Anton Misja st.⁹

Delovanje društva je bilo kljub finančnim in organizacijskim težavam ter nasprotovanju dela Nemcev in konservativnih meščanov zelo živahno. Leta 1906 so pripravili prvi večji javni nastop, izlet v Seršenov log, v prostih vajah in na drogu, s Sokoli iz Varaždina. Ta prireditev je postala tradicionalna, vsako leto v mesecu avgustu, ob obletnici Sokola. Na njej so prikazali rezultate letnega dela vseh oddelkov. Bila je vedno množično obiskana. Sokol je toliko napredoval v telovadni vzgo-

ji, da se je leta 1907 prvič udeležil mednarodnega nastopa telovadcev v Pragi. Sodelovalo je 16 članov, nastopilo pa 5 telovadcev.¹⁰

Ob praznovanju 5-letnice 1908, je bil Chloupek znova starosta Sokola. V Ljutomeru so organizirali prvi župni izlet sokolskih društev s Štajerske, ob ustanovitvi celjske sokolske župe. V telovadnih veččinah so nastopila vsa gostujoča društva. Murski Sokol je ob tej priložnosti razvil svoj prapor.¹¹

Leta 1912 je Sokol dobil konkurenco, ko so v Ljutomeru ustanovili katoliško in telovadno društvo Orel. Posledica tega je bil na eni strani delni osip članstva, vendar pa tudi kvaliteten napredek telovadbe, kulturnega dela, predavanj, saj je aktivnost društva zaradi notranjih trenj že nekaj časa stagnirala, delali so neredno. Udeležba telovadcev v Pragi leta 1912 je bila pomemben mejnik. V tem času so opustili češko sokolsko uniformo in kupili novo, po predpisih Slovenske sokolske zveze. Posebnost je bila, da so še dolgo nosili češko slavnostno uniformo s škornji.¹²

Chloupova smrt leta 1913, ki je bil gotovo najmarkantnejša osebnost Sokola v severovzhodni Sloveniji, pobudnik Sokola v Ormožu, Središču in Selnici ob Dravi, ni omajala dejavnosti društva. S predanim in discipliniranim delom je postavil trdne temelje bodočemu razvoju. Pokopan je bil v Varaždinu.¹³ Leta 1914 ga je nasledil Joško Rajh, sin posestnika z Mote pri Ljutomeru.

¹⁰ Domovina, 16/99 (Celje), 27. 8. 1906.

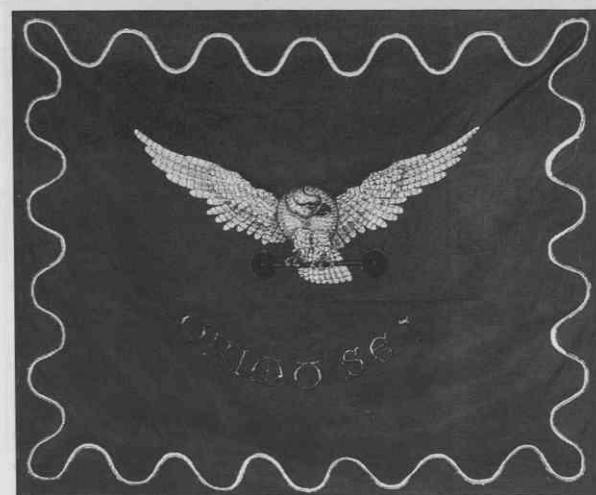
¹¹ Domovina, 18/89 (Celje), 7. 8. 1908.

¹² 30-let Murskega Sokola ....

¹³ Slovenski sokolski koledar, Kranj, 1914, str. 42.

⁸ 30-let Murskega Sokola ....

⁹ 30-let Murskega Sokola ....

Prednja in zadnja stran prapora Murskega Sokola Ljutomer, razvitega ob 5-letnici, 1908

Društvo je bilo pred I. svetovno vojno v stalnem vzponu. Leta 1913 so slavnostno proslavili 10-letnico delovanja z zletom mariborskega sokolskega okrožja. Občinstvu se je prvič predstavil fantovski in dekliški naraščaj, ki ga je uspešno vodil Mirko Muršec. Pred vojno je društvo priredilo več izletov. Priljubljeni so bili peš izleti v okolico, ki so jim dodali še predavanja ter telovadne nastope. Pogosta so bila tudi gostovanja z nastopi pri sokolskih društvih na Štajerskem in v Varaždinu. Leta 1914 je društvo štelu 40 rednih in 25 podpornih članov. Delovanje je bilo zelo živahno in tudi finančno uspešno. Že 1913 so ustanovili pripravljalni odbor za sokolski dom in začeli zbirati prispevke za gradnjo. Začela je delovati tudi gledališka skupina. Zaradi širitve dejavnosti in prizadevanj za kvalitetnejše delo so nakupili nova telovadna orodja in pripomočke. Društvo se je konec leta 1913 priključilo novoustanovljeni župi v Mariboru in postalo okrožno središče Sokola dela Murskega polja in dela Slovenskih goric. Leto kasneje

se je okrožju priključilo Sokolsko društvo Sv. Bolfenk (Trnovska vas).¹⁴

Člani odbora Murskega Sokola leta 1914 so bili:¹⁵

- Joško Rajh, starosta,
- Ivan Tomažič, namestnik,
- Jože Velnar, načelnik,

Odborniki: Janko Dijak, Franc Stanjko, Jan Baukart, Franc Babič, Franc Novak, Marko Stanjko in Franc Pajnhart.

Namestnika: Franc Trstenjak in Janko Feuš.

Prva svetovna vojna je prekinila delovanje Sokola v času največjega razcveta. Po razpadu Avstro-Ogrske monarhije je bil v novonastali državi, Kraljevini SHS, cilj Ljutomerčanov, da hitro obnovijo delovanje društva. Začeti so morali znova. Januarja 1919 se je v prostorih Ljutomerske Okrajne posojilnice zbralo 32 Sokolov. Izvolili so upravni odbor, ki so ga sestavljali večinoma predvojni člani:¹⁶

Joško Rajh, starosta,	Ciril Mikl, član,
Franc Stanjko, načelnik,	Franc Babič, član,
	Dr. Ingolič, član,
	Janko Dijak, član,
	Franc Novak, član,
	Ivan Sršen, član.

Po ukinitvi nemške meščanske šole je dobil Sokol od občine v najem telovadnico, saj stara telovadnica v ljudski šoli ni bila več primerna za vadbo. V njej so bili dve leti vojaki. Izgubljen je bil tudi del telovadnega orodja. Pred vojno in krajši čas leta 1919 so poleg Sokolov telovadnico v ljudski šoli uporabljali tudi Orli, ki so telovadili s sokolskim telovadnim orodjem. Nesoglasja med Sokoli in Orli, ki so nastali zaradi pomanjkanja prostorov za normalno delo so bila vzrok, da so si prizadevali zgraditi lastna domova.

V telovadnici meščanske šole so bili bistveno boljši pogoji za dejavnost. Tam so uredili tudi društveno sobo, opremili so jo s starim sokolskim inventarjem, ki so ga nabrali raztresenega po vsem Ljutomeru. Omaro za arhiv je med vojno hranila Okrajna posojilnica.¹⁷

Nekaj mesecev kasneje, leta 1919, je bil ustanovljen tudi ženski telovadni oddelek, ki je štel 26 telovadk. Vodili sta ga dr. Heričeva in Milica Pušenjak. Moški oddelek je vodil Jožef Jelovšek, društveni tajnik.¹⁸

¹⁴ Zapisnik sej Murskega Sokola (rokopis), 1914 - 1926, ZKI Ljutomer, enota muzej.

¹⁵ Zapisnik sej Murskega Sokola (rokopis), 1914 - 1926, ZKI Ljutomer, enota muzej.

¹⁶ Zapisnik sej Murskega Sokola (rokopis), 1914 - 1926, ZKI Ljutomer, enota muzej.

¹⁷ Zapisnik sej Murskega Sokola (rokopis), 1914 - 1926, ZKI Ljutomer, enota muzej.

¹⁸ Zapisnik sej Murskega Sokola (rokopis), 1914 - 1926, ZKI Ljutomer, enota muzej.

Sokol v Ljutomeru leta 1920

Vojna je v sokolskih vrstah zapustila praznino in odpor do aktivnega dela. Tudi med prebivalci ni bilo zanimanja za sokolsko aktivnost. Ponovni zagon Sokola po vojni je bil težavnejši kot njegova ustanovitev. Izgubili so nekaj najboljših telovadcev in narodnih delavcev, posledica je bila nezainteresiranost večine članov za društveno delo. Razmere so se kljub težkemu gospodarskemu stanju postopno izboljševale, čeprav se pravo sokolsko življenje in predvojna aktivnost še nista mogli razviti. Po prihodu Bogomila Orožna in Franja Lubeja, zagnanega Sokola iz Ljubljane, je nastopilo obdobje temeljitega oživljanja Sokola, ki se je kazalo tako v organizaciji kot tudi aktivnostih v naslednjih letih. Za napredek društva je bila potrebna vzgoja, ki ne bi temeljila samo na telovadbi, temveč tudi na splošni izobrazbi, v sokolskem duhu. Prizadevali so si ustanoviti izobraževalni in pevski odsek in pridobiti več strokovnega kadra. Leta 1919 je bila obnovljena knjižnica, ki jo je uredil načelnik društva Franjo Lubej. Z nakupom strokovnih in poljudnih knjig v naslednjih letih je postala pomemben del sokolske vzgoje. Pričeli so tudi s telovadbo otrok, ki jih je vodil Joško Velnar. Društvo so pestile finančne razmere, zato so ustanovili zabavni odsek. Vodila ga je Matilda Grossman. Z organiziranjem veselic in tombolskih prireditvev so ustvarjali del dohodka za redno dejav-

nost društva.¹⁹ Društvo se je konec leta 1919 preimenovalo v Sokolsko društvo Ljutomer.²⁰

Tudi prvi javni nastopi so bili rezultat načrtnega in rednega dela. Leta 1920 so nastopili na župnem zletu na Ptuju, s člani in na okrožnem zletu v Murski Soboti, s člani in članicami. Udeležili so se tudi mnogih gostovanj. Člansko vrsto je vodil Franjo Lubej, članice pa Hermina Mohorič.

Prva večja prireditvev v Ljutomeru, Sokolski dan, je bila v Seršenovem logu. Nastopili so vsi telovadni oddelki na orodju in v prostih vajah. Prireditve so se udeležili Sokoli iz Ormoža in Središča ob Dravi. Sledil je nastop na pokrajinskem zletu v Mariboru.²¹

Pomanjkanje telovadnega orodja, pripomočkov in oblek ter razmah telovadne aktivnosti v številnih oddelkih je bil vzrok, da so večji del denarja v naslednjih letih namenili za nakupe. Razmahnila se je kulturnoprosvetna dejavnost, ki jo je vodil Jan Baukart. Ponovno je začela delovati gledališka skupina, ki je bila ustanovljena tik pred vojno. Vodil jo je Jože Perne.²²

¹⁹ Zapisnik sej Murskega Sokola (rokopis), 1914 - 1926, ZKI Ljutomer, enota muzej.

²⁰ Zapisnik sej Murskega Sokola (rokopis), 1914 - 1926, ZKI Ljutomer, enota muzej.

²¹ Zapisnik sej Murskega Sokola (rokopis), 1914 - 1926, ZKI Ljutomer, enota muzej.

²² Zapisnik sej Murskega Sokola (rokopis), 1914 - 1926, ZKI Ljutomer, enota muzej.

Sokolski dom v Ljutomeru, zgrajen leta 1926

Leta 1920 so ustanovili telovadni odsek Sokola v Križevcih pri Ljutomeru in ga proslavili z javnim telovadnim nastopom z gosti iz Ormoža ter Središča ob Dravi.²³ Dve leti kasneje so ustanovili odsek tudi na Razkrižju, ki pa je kmalu prenehal delovati. Številni nastopi in uspehi telovadcev so bili rezultat dolgotrajnega in načrtnega dela. Sokol je dosegel in presegel predvojno kvaliteto. Bil je med najaktivnejšimi v mariborski župi, ki je štela 21 društev. Naraslo je tudi število članov v telovadnih oddelkih:

člani 126, članice 104.

Fantovski oddelek je vodil Slavko Stopar, dekliškega pa Hermina Mohorič. Ustanovljen je bil še oddelek obrtnikov, v katerem je bilo 30 članov; vodil ga je Drago Ludvik.

Med najpomembnejšimi prireditvami Sokola v letu 1921 je bila udeležba na pokrajinskem zletu Sokolov v Osijeku, kjer so ljutomerski in mariborski Sokoli iz mariborske župe nastopili v največjem številu. Sodelovalo ja 24 članov, od teh 12 telovadcev.²⁴

Med najaktivnejšimi oddelki kulturne dejavnosti Sokola je bila gledališka skupina, ki je v tem času štela 43 članov (26 igralcev). Gledališke predstave so uprizarjali v najeti dvorani gostišča Strasser, ki

so jo uredili za nastope. V njej so gostovala tudi gledališča drugih ljutomerskih društev. Skupina je imela dobre pogoje za dejavnost, člani pa so delali z velikim zagonom. Od ustanovitve so uprizorili 21 iger s 341 nastopi. Delovala je tudi otroška skupina, ki je nastopila 63 krat. K uspešnosti gledališča sta največ pripomogla Jože Perne in Lojze Lovšin, ki ga je leta 1921 nasledil dr. Milko Gaber. Aktiven je bil tudi tamburaški odsek. Nastopal je največ na društvenih prireditvah, za zabavo občinstva. Ansambel je štel 11 članov.

Društvena knjižnica je imela leta 1921 326 knjig. Vodila jo je Minka Sever. Med člani pa ni bilo velikega interesa za izobraževanje, prav tako tudi ne za občasna predavanja, ki jih je organiziral kulturnoprosvetni odsek. Primanjkovalo mu je tudi kadrov.²⁵

Že pred vojno je društvo želelo lasten dom. Z izboljšanjem finančnega stanja in podpore prebivalstva, ki je množično podpiralo Sokol, so ustanovili gradbeni odbor, ki je do leta 1922, v času staroste Cirila Mikla, ostal neaktiven. Izvolili so nov odbor, ki ga je vodil starosta Joško Rajh. Pri meščanski šoli so od občine kupili zemljo in začeli intenzivno zbirati denar ter prostovoljne prispevke članov in podpornikov društva. Za finančno plat ni bilo nepomembno prirejanje zabavnih prire-

²³ Zapisnik sej Murskega Sokola (rokopis), 1914 - 1926, ZKI Ljutomer, enota muzej.

²⁴ Zapisnik sej Murskega Sokola (rokopis), 1914 - 1926, ZKI Ljutomer, enota muzej.

²⁵ Zapisnik sej Murskega Sokola (rokopis), 1914 - 1926, ZKI Ljutomer, enota muzej.

ditev, organiziranje tombol in kinopredstav. Zabavne prireditve so bile tudi sicer sestavni del sokolskih prireditev in pomemben vir dohodka.²⁶

Leto 1923 je bilo v znamenju 20-letnice in številnih gostovanj: župni izlet mladincev v Ptuj, župni zlet članov v Mariboru, gostovanje v Vraždinu, itd.²⁷

Del nemškega manjšinskega tiska je napadal društvo tudi po vojni, čeprav so se v tem obdobju v sokolske vrste začeli vključevati tudi otroci nemške narodnosti z namenom, da se jim omogoči enakopravna vzgoja.²⁸

Sokolsko društvo Ljutomer

priredi

kot uvod k proslavi svoje 30 letnice
v nedeljo, dne 7. maja 1933

prosvetno akademijo „Jubileju - zdravo“

S P O R E D :

1. Sokolska koračnica.
2. 30 letno delovanje našega Sokola — predavanje.
3. Bože pravde.
4. Cvetko Golar; Vstajenje.
5. Pregelj: Ena ptička priletela — narodna, sokolski mladinski zbor.
6. B. Leopold: Jugoslovanski biseri — sokolski orkester.
7. Prizor iz narodne pravljice „Kralj Matjaž“, lutkovno gledališče.

ODMOR.

8. Rožanc: Da sem jaz ptičica, narodna. Adamič: Kresovale tri devjke — meš. zbor.
9. Smetana: Prodana nevesta, fantazija — sokolski orkester.
10. Cankar: Hlapec Jernej in njegova pravica, 5. in 6. slika, dramatski odsek.
11. Dvorak: Valček op. 54 — sokolski orkester.
12. Vilhar: Slovo — moški zbor s spremljevanjem glasovirja.

Vstopnina: sedeži na galeriji 10.— Din
v dvorani 10.—, 8.—, 5.— Din, stojišča 2.— Din

Predprodaja vstopnic v trgovini br. Repiča.

Začetek točno ob pol 15. (pol 4.) uri.

ZDRAVO! **DRUŠTVENA UPRAVA.**

*Lepak vabila na proslavo 30-letnice Sokola
Ljutomer, leta 1933*

Angažiranost odgovornih članov pri pripravah na izgradnjo doma se je pokazala v zmanjšani aktivnosti društva, disciplini dela, vendar so se razmere kmalu uredile. V letu 1924 so končno

pričeli z dolgo pričakovano izgradnjo doma. Načrt je brezplačno izdelalo Društvo za izgradnjo domov v Ljubljani po zamisli Ljutomerčanov, detajlni načrt pa je izdelal arhitekt Jelenc iz Maribora. Društvo za izgradnjo domov je prispevalo vagon cementa, opekarna v Križevcih 100.000 kosov opeke, član Sokola Knez pa stavbni les.²⁹

Sredi priprav za izgradnjo doma je Sokol izgubil enega najaktivnejših in dolgoletnih članov, starostjo Joška Rajha, ki se je ponesrečil z avtomobilom v Križevcih pri Ljutomeru. Bil je pravi ljudski tribun in združevalna moč Sokola. Rajha je nasledil Ciril Mikl, od leta 1925 do 1928 je bil starosta Jan Baukart, nato dr. Marko Stanjko.³⁰

Sad dolgoletnih prizadevanj, prostovoljnega dela in odrekanih, je bila otvoritev Sokolskega doma 10. oktobra 1926. Pomenila je višek društvene aktivnosti. Dom je bil dograjen toliko, da so se v njem lahko začele prireditve, dokončno je bil zgrajen in slavnostno odprt leta 1927. Sokol je z domom pridobil potrebne prostore za svojo razvijano aktivnost, ki se je v tem času intenzivno razvijala. Zgradba v modernem grškem slogu in v neposredni bližini meščanske šole je bila ena najlepših v Ljutomeru. Načrt za stavbo je bil obsežen. Vrednost izgradnje je bila ocenjena na 1.200.000 dinarjev, vendar se je društvo zaradi slabših finančnih razmer odločilo za zmanjšan dom z nujno potrebnimi prostori v vrednosti 700.000 dinarjev. Prostore s prizidki naj bi zgradili postopoma. Objekt je obsegal dvorano z galerijo, gledališki oder, sobo za društvene seje, knjižnico, pomožne prostore, prostor za društvene prireditve in telovadbo na prostem.³¹

V društvu se je v tem obdobju razvila tudi kulturna dejavnost, ki so jo vodili Franjo Lubej, nato Jan Baukart in za njim Fran Karbaš. V tem času so ustanovili pevski zbor in društveni orkester pod vodstvom Franca Zacherla, lutkovni oddelek v okviru gledališke skupine, občasno so imeli tudi kinopredstave. Kulturno delovanje se je prepletalo z dejavnostjo drugih društev, saj so mnogi člani Sokola aktivno delovali v več društvih.³²

Kot najstarejše aktivno društvo v severovzhodni Sloveniji je bil Sokol v Ljutomeru, sedež Okrožne pomurske sokolske zveze, ki je v 30. letih združevala 9 društev: Ljutomer, Gornjo Radgono, Murska Sobota, Sv. Križ, (Križevci pri Ljutomeru), Doljno Lendavo, Beltince, Šalovce in Sv. Jurij ob Ščavnici. Na okrožnem odboru so usklajevali programe dela, skupne javne nastope... Okrožje se je

²⁶ Zapisnik sej Murskega Sokola (rokopis), 1914 - 1926, ZKI Ljutomer, enota muzej.

²⁷ Zapisnik sej Murskega Sokola (rokopis), 1914 - 1926, ZKI Ljutomer, enota muzej.

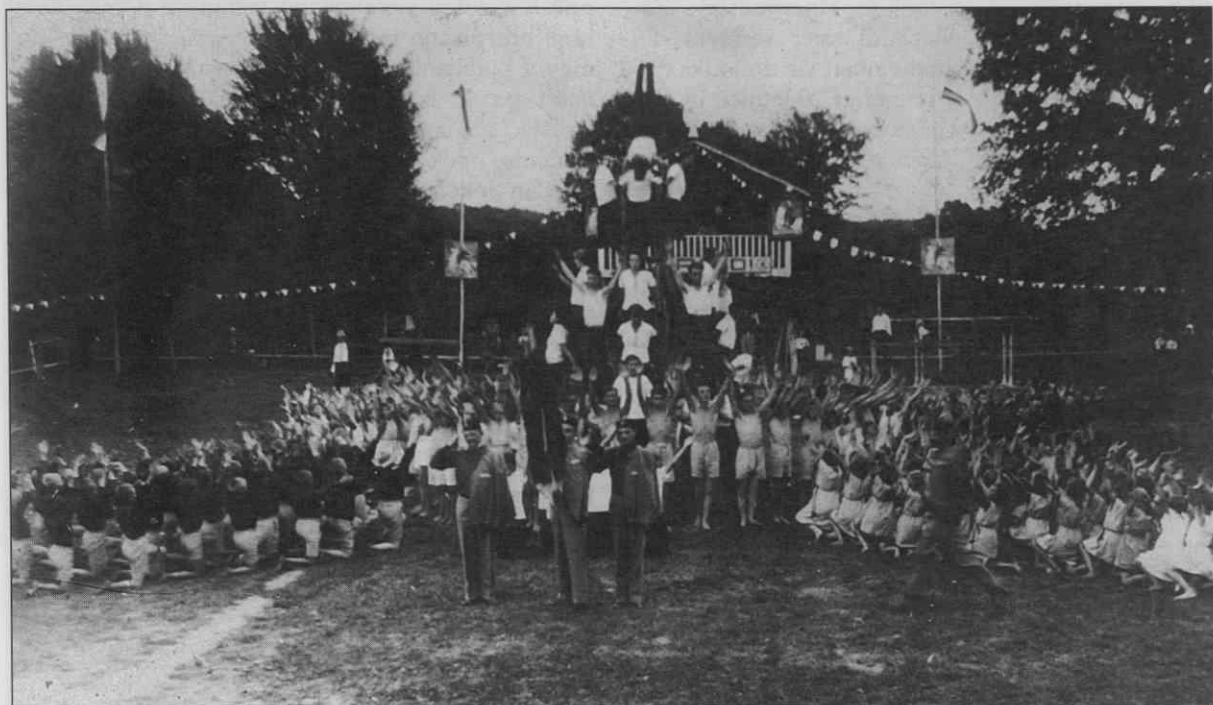
²⁸ Zapisnik sej Murskega Sokola (rokopis), 1914 - 1926, ZKI Ljutomer, enota muzej.

²⁹ Zapisnik sej Murskega Sokola (rokopis), 1914 - 1926, ZKI Ljutomer, enota muzej.

³⁰ 30-let Murskega Sokola ....

³¹ Sokolski vestnik, 11/1 (Celje) 1926, 14..

³² Sokolski glasnik, 1/21 (Ljubljana), 1. 9. 1930, 5.

Telovadni nastop Sokola ob 30-letnici, leta 1933

kasneje razdelilo na štajerski in prekmurski del. Načelnik okrožja je bil do leta 1933 Franjo Lubej, načelnica pa Hermina Mohorič.³³

Po odhodu Franja Lubeja v načelstvo Zveze SKJ je postal načelnik okrožja Slavko Stopar. Lubej, ki je kot učitelj poučeval na osnovni šoli v Ljutomeru, je bil od leta 1919 eden ključnih nosilcev razvoja in aktivnosti Sokola.

V letih 1928 - 1933 so se odvijale največje prireditve v zgodovini društva. Leta 1928 so slavili 25-letnico delovanja z veliko telovadno akademijo v Sokolskem domu, ki so jo pripravili po češkem zgledu (Češka beseda), ob spremljavi orkestra in mladinskega pevskega zbora.³⁴

Društvo je leta 1928 združevalo sokolski četi v Križevcih pri Ljutomeru in Sv. Juriju (Videm), leta 1931 so se mu pridružile sokolske čete Male Nedelje, Cvena in Sv. Duha (Stara gora), nastale ob podpori matičnega društva. Leta 1933 so v društvu ustanovili strelsko sekcijo, ki jo je vodil Vlado Porekar.³⁵

Ena največjih prireditev v Sokolskem domu je bila leta 1932 proslava 100-letnice Miroslava Tyrša, utemeljitelja Sokola. Po telovadnem nastopu v gimnastiki so v kulturnem delu programa nastopili otroci z glasbenimi točkami, pihalni orkester in

pevski zbor.³⁶

Proslava 30-letnice, leta 1933, je bila razdeljena na kulturni in telovadni del. Kot uvod k proslavi je bila izvedena kulturna akademija Jubileju zdravo.

Nastopila sta pevska zbora članov in mladincev, gledališka skupina, lutkovni odsek, društveni orkester, recitatorji. Organizirana so bila predavanja. Telovadni nastop, združen z nastopom društva mariborskega sokolskega okrožja na osrednji prireditvi, je potekal pod pokroviteljstvom kralja Aleksandra.³⁷

Kljub notranji diferenciaciji Sokola v 30. letih, ko je postal državna režimska organizacija, in gospodarski recesiji, je bila dejavnost intenzivna. Leta 1934 so se udeležili jugoslovanskega sokolskega zleta v Sarajevo in Zagreb.³⁸

Število članov je v 35. letih naraslo na 714, najbolj se je povečalo število otrok, ki jih je bilo v matičnem društvu 478, v treh sokolskih četah pa 364. Poleg 13 sekcij je v društvu delovalo 14 telovadnih oddelkov: člani, mladinci, štirje otroški oddelki. Ustanovljeni sta bili socialna in narodno-obrambna sekcija, druga za povezavo z drugimi društvi.³⁹

³³ Sokolski glasnik, 1/23 (Ljubljana), 21. 9. 1930, 4.

³⁴ Franjo Lubej, Boj za demokratizacijo sokolstva na Slovenskem, Ljubljana 1980, str. 18.

³⁵ 30 let Murskega Sokola ....

³⁶ Sokolski glasnik, 3/13 (Ljubljana), 24. 3. 1932, 4.

³⁷ Sokolski glasnik, 4/16 (Ljubljana), 14. 4. 1933, 6.

³⁸ Sokolski glasnik, 6/7 (Ljubljana), 8. 2. 1935, 4.

³⁹ Sokolski glasnik, 7/7 (Ljubljana), 14. 2. 1936, 3.

Upravni odbor Sokola Ljutomer, 1935, z načelnikom dr. Markom Stanjkom (tretji, v prvi vrsti, desno)

Ob skromni dotaciji občine je Sokol ustvarjal pretežni del dohodka z lastnim delovanjem. Društvo je zelo bremenilo odplačevanje obresti in glavnice za Sokolski dom, vzdrževanje le-tega in popravila. V tem času je bil starosta dr. Marko Stanjko, namestnik Franc Seršen.

Med prireditvami leta 1937 je bil najmnogičnejši okrožni zlet Sokolov Prekmurja in Prlekije, v Ljutomeru. V gimnastiki in prostih vajah je nastopilo 286 telovadcev vseh starostnih skupin.⁴⁰

Društvo je bilo med najaktivnejšimi vse do II. svetovne vojne, ko je bilo prisilno ukinjeno, hkrati z drugimi slovenskimi društvi in organizacijami. Mnogi člani Sokola so med vojno sodelovali v NOB po vsej Sloveniji in na jugoslovanskih bojiščih.⁴¹ Po vojni društva niso obnovili. Sokolska zveza je bila razpuščena z nastankom Telovadne zveze Slovenije leta 1945. Nekateri člani Sokola so se kasneje vključili v nastalo telovadno društvo Partizan v Ljutomeru.

⁴⁰ Sokolski glasnik, 8/20 (Beograd), 26. 6. 1937, 8.

⁴¹ Dr. Ciril Porekar, Ljutomerski Sokoli v NOB, (rokopis), ZKI Ljutomer, enota muzej.

ZUSAMMENFASSUNG

Der Sokol-Verein (Sokolsko društvo) Ljutomer 1903 - 1941

Ljutomer (Luttenberg) fiel in der zweiten Hälfte des 19. Jahrhunderts bezüglich des erstarkenden Nationalbewußtseins der Bevölkerung eine bedeutende Rolle zu (Leseverein, der erste slowenische Tabor); es wurde der kulturelle Mittelpunkt des unteren Mursko polje (Murfeld) und des Hügellandes von Ljutomer (Luttenberg) und Ormož (Fridau). Unter zahlreichen Sokol-Vereinen, die in Pomurje (Murgebiet) entstanden waren, trat der 1903 gegründete Sokol-Verein in Ljutomer als der älteste und aktivste hervor.

Die Tätigkeit des Sokol-Vereins von Ljutomer erstreckte sich auch nach Kroatien, eine besonders rege Zusammenarbeit im Turnbereich entwickelte er mit dem Sokol-Verein in Varaždin.

Der Erste Weltkrieg unterbrach die Vereinstätigkeit des Sokols auf dem Höhepunkt seiner Aktivitäten. Im Jahre 1919 brach die Zeit einer gründlichen Erneuerung des Sokol an, die sich in

der Organisation und bei den in den darauffolgenden Jahren stattfindenden Turn- und Kulturveranstaltungen in Ljutomer und in den benachbarten Lokalzentren niederschlug. Es wurden zahlreiche neue Sektionen wie Blaskapelle, Theater, Chor u.a. gegründet. Die Mitgliederzahl stieg rasch an. In den 20er Jahren entstanden zahlreiche Filialen des Sokol in Bezirk Ljutomer (Križevci, Mala Nedelja, Razkrižje, Veržej). In den 30er Jahren wurden mit Hilfe des Sokol von Ljutomer, der damals der Mittelpunkt der Okrožna Pomurska zveza war (Kreisverband von Pomurje/Murgebiet), zahlreiche Sokol-Vereine in Prekija und Prekmurje gegründet.

Die Errichtung eines Sokol-Heimes in Ljutomer im Jahre 1926 stellte die größte materielle Errungenschaft des Vereins dar. Der Sokol erhielt die nötigen Turn- und Kulturräumlichkeiten für breitgefächerte Aktivitäten, die in den darauffolgenden Jahren - anlässlich der 25-Jahrfeier und des 100. Geburtstags von Miroslav Tyrš, des Gründers des Sokol - ihren Höhepunkt erreichten.

In der Besatzungszeit während des Zweiten Weltkriegs nahmen viele Sokol-Mitglieder am Volksbefreiungskampf teil. Nach der Auflösung des Sokol-Verbands (Sokolska zveza) im Jahre 1945 schlossen sich einzelne Sokol-Mitglieder dem Telovalno društvo Partizan (Turnverein Partizan) in Ljutomer an.

...v prvih letih po drugi svetovni vojni je bilo v Ljutomerju pr. Ljutomeru in Sv. Jurju (Videm) leta 1903 je se mu pridružila še ena filija. Mala Nedelja, Osveta in Sv. Duh (Sveta gora) nastala ob podpori matičnega društva. Leta 1907 so društvo razširili v sv. Jurju. Leta 1911 so se pridružili še dve filiji v Sv. Jurju in Sv. Jurju. Leta 1912 so se pridružili še dve filiji v Sv. Jurju in Sv. Jurju. Leta 1913 so se pridružili še dve filiji v Sv. Jurju in Sv. Jurju. Leta 1914 so se pridružili še dve filiji v Sv. Jurju in Sv. Jurju. Leta 1915 so se pridružili še dve filiji v Sv. Jurju in Sv. Jurju. Leta 1916 so se pridružili še dve filiji v Sv. Jurju in Sv. Jurju. Leta 1917 so se pridružili še dve filiji v Sv. Jurju in Sv. Jurju. Leta 1918 so se pridružili še dve filiji v Sv. Jurju in Sv. Jurju. Leta 1919 so se pridružili še dve filiji v Sv. Jurju in Sv. Jurju. Leta 1920 so se pridružili še dve filiji v Sv. Jurju in Sv. Jurju. Leta 1921 so se pridružili še dve filiji v Sv. Jurju in Sv. Jurju. Leta 1922 so se pridružili še dve filiji v Sv. Jurju in Sv. Jurju. Leta 1923 so se pridružili še dve filiji v Sv. Jurju in Sv. Jurju. Leta 1924 so se pridružili še dve filiji v Sv. Jurju in Sv. Jurju. Leta 1925 so se pridružili še dve filiji v Sv. Jurju in Sv. Jurju. Leta 1926 so se pridružili še dve filiji v Sv. Jurju in Sv. Jurju. Leta 1927 so se pridružili še dve filiji v Sv. Jurju in Sv. Jurju. Leta 1928 so se pridružili še dve filiji v Sv. Jurju in Sv. Jurju. Leta 1929 so se pridružili še dve filiji v Sv. Jurju in Sv. Jurju. Leta 1930 so se pridružili še dve filiji v Sv. Jurju in Sv. Jurju. Leta 1931 so se pridružili še dve filiji v Sv. Jurju in Sv. Jurju. Leta 1932 so se pridružili še dve filiji v Sv. Jurju in Sv. Jurju. Leta 1933 so se pridružili še dve filiji v Sv. Jurju in Sv. Jurju. Leta 1934 so se pridružili še dve filiji v Sv. Jurju in Sv. Jurju. Leta 1935 so se pridružili še dve filiji v Sv. Jurju in Sv. Jurju. Leta 1936 so se pridružili še dve filiji v Sv. Jurju in Sv. Jurju. Leta 1937 so se pridružili še dve filiji v Sv. Jurju in Sv. Jurju. Leta 1938 so se pridružili še dve filiji v Sv. Jurju in Sv. Jurju. Leta 1939 so se pridružili še dve filiji v Sv. Jurju in Sv. Jurju. Leta 1940 so se pridružili še dve filiji v Sv. Jurju in Sv. Jurju. Leta 1941 so se pridružili še dve filiji v Sv. Jurju in Sv. Jurju.

...v prvih letih po drugi svetovni vojni je bilo v Ljutomerju pr. Ljutomeru in Sv. Jurju (Videm) leta 1903 je se mu pridružila še ena filija. Mala Nedelja, Osveta in Sv. Duh (Sveta gora) nastala ob podpori matičnega društva. Leta 1907 so društvo razširili v sv. Jurju. Leta 1911 so se pridružili še dve filiji v Sv. Jurju in Sv. Jurju. Leta 1912 so se pridružili še dve filiji v Sv. Jurju in Sv. Jurju. Leta 1913 so se pridružili še dve filiji v Sv. Jurju in Sv. Jurju. Leta 1914 so se pridružili še dve filiji v Sv. Jurju in Sv. Jurju. Leta 1915 so se pridružili še dve filiji v Sv. Jurju in Sv. Jurju. Leta 1916 so se pridružili še dve filiji v Sv. Jurju in Sv. Jurju. Leta 1917 so se pridružili še dve filiji v Sv. Jurju in Sv. Jurju. Leta 1918 so se pridružili še dve filiji v Sv. Jurju in Sv. Jurju. Leta 1919 so se pridružili še dve filiji v Sv. Jurju in Sv. Jurju. Leta 1920 so se pridružili še dve filiji v Sv. Jurju in Sv. Jurju. Leta 1921 so se pridružili še dve filiji v Sv. Jurju in Sv. Jurju. Leta 1922 so se pridružili še dve filiji v Sv. Jurju in Sv. Jurju. Leta 1923 so se pridružili še dve filiji v Sv. Jurju in Sv. Jurju. Leta 1924 so se pridružili še dve filiji v Sv. Jurju in Sv. Jurju. Leta 1925 so se pridružili še dve filiji v Sv. Jurju in Sv. Jurju. Leta 1926 so se pridružili še dve filiji v Sv. Jurju in Sv. Jurju. Leta 1927 so se pridružili še dve filiji v Sv. Jurju in Sv. Jurju. Leta 1928 so se pridružili še dve filiji v Sv. Jurju in Sv. Jurju. Leta 1929 so se pridružili še dve filiji v Sv. Jurju in Sv. Jurju. Leta 1930 so se pridružili še dve filiji v Sv. Jurju in Sv. Jurju. Leta 1931 so se pridružili še dve filiji v Sv. Jurju in Sv. Jurju. Leta 1932 so se pridružili še dve filiji v Sv. Jurju in Sv. Jurju. Leta 1933 so se pridružili še dve filiji v Sv. Jurju in Sv. Jurju. Leta 1934 so se pridružili še dve filiji v Sv. Jurju in Sv. Jurju. Leta 1935 so se pridružili še dve filiji v Sv. Jurju in Sv. Jurju. Leta 1936 so se pridružili še dve filiji v Sv. Jurju in Sv. Jurju. Leta 1937 so se pridružili še dve filiji v Sv. Jurju in Sv. Jurju. Leta 1938 so se pridružili še dve filiji v Sv. Jurju in Sv. Jurju. Leta 1939 so se pridružili še dve filiji v Sv. Jurju in Sv. Jurju. Leta 1940 so se pridružili še dve filiji v Sv. Jurju in Sv. Jurju. Leta 1941 so se pridružili še dve filiji v Sv. Jurju in Sv. Jurju.

...v prvih letih po drugi svetovni vojni je bilo v Ljutomerju pr. Ljutomeru in Sv. Jurju (Videm) leta 1903 je se mu pridružila še ena filija. Mala Nedelja, Osveta in Sv. Duh (Sveta gora) nastala ob podpori matičnega društva. Leta 1907 so društvo razširili v sv. Jurju. Leta 1911 so se pridružili še dve filiji v Sv. Jurju in Sv. Jurju. Leta 1912 so se pridružili še dve filiji v Sv. Jurju in Sv. Jurju. Leta 1913 so se pridružili še dve filiji v Sv. Jurju in Sv. Jurju. Leta 1914 so se pridružili še dve filiji v Sv. Jurju in Sv. Jurju. Leta 1915 so se pridružili še dve filiji v Sv. Jurju in Sv. Jurju. Leta 1916 so se pridružili še dve filiji v Sv. Jurju in Sv. Jurju. Leta 1917 so se pridružili še dve filiji v Sv. Jurju in Sv. Jurju. Leta 1918 so se pridružili še dve filiji v Sv. Jurju in Sv. Jurju. Leta 1919 so se pridružili še dve filiji v Sv. Jurju in Sv. Jurju. Leta 1920 so se pridružili še dve filiji v Sv. Jurju in Sv. Jurju. Leta 1921 so se pridružili še dve filiji v Sv. Jurju in Sv. Jurju. Leta 1922 so se pridružili še dve filiji v Sv. Jurju in Sv. Jurju. Leta 1923 so se pridružili še dve filiji v Sv. Jurju in Sv. Jurju. Leta 1924 so se pridružili še dve filiji v Sv. Jurju in Sv. Jurju. Leta 1925 so se pridružili še dve filiji v Sv. Jurju in Sv. Jurju. Leta 1926 so se pridružili še dve filiji v Sv. Jurju in Sv. Jurju. Leta 1927 so se pridružili še dve filiji v Sv. Jurju in Sv. Jurju. Leta 1928 so se pridružili še dve filiji v Sv. Jurju in Sv. Jurju. Leta 1929 so se pridružili še dve filiji v Sv. Jurju in Sv. Jurju. Leta 1930 so se pridružili še dve filiji v Sv. Jurju in Sv. Jurju. Leta 1931 so se pridružili še dve filiji v Sv. Jurju in Sv. Jurju. Leta 1932 so se pridružili še dve filiji v Sv. Jurju in Sv. Jurju. Leta 1933 so se pridružili še dve filiji v Sv. Jurju in Sv. Jurju. Leta 1934 so se pridružili še dve filiji v Sv. Jurju in Sv. Jurju. Leta 1935 so se pridružili še dve filiji v Sv. Jurju in Sv. Jurju. Leta 1936 so se pridružili še dve filiji v Sv. Jurju in Sv. Jurju. Leta 1937 so se pridružili še dve filiji v Sv. Jurju in Sv. Jurju. Leta 1938 so se pridružili še dve filiji v Sv. Jurju in Sv. Jurju. Leta 1939 so se pridružili še dve filiji v Sv. Jurju in Sv. Jurju. Leta 1940 so se pridružili še dve filiji v Sv. Jurju in Sv. Jurju. Leta 1941 so se pridružili še dve filiji v Sv. Jurju in Sv. Jurju.

1) Dr. Čmil Križevci, Ljutomer, 1903-1941. 2) Dr. Čmil Križevci, Ljutomer, 1903-1941. 3) Dr. Čmil Križevci, Ljutomer, 1903-1941. 4) Dr. Čmil Križevci, Ljutomer, 1903-1941. 5) Dr. Čmil Križevci, Ljutomer, 1903-1941. 6) Dr. Čmil Križevci, Ljutomer, 1903-1941. 7) Dr. Čmil Križevci, Ljutomer, 1903-1941. 8) Dr. Čmil Križevci, Ljutomer, 1903-1941. 9) Dr. Čmil Križevci, Ljutomer, 1903-1941. 10) Dr. Čmil Križevci, Ljutomer, 1903-1941. 11) Dr. Čmil Križevci, Ljutomer, 1903-1941. 12) Dr. Čmil Križevci, Ljutomer, 1903-1941. 13) Dr. Čmil Križevci, Ljutomer, 1903-1941. 14) Dr. Čmil Križevci, Ljutomer, 1903-1941. 15) Dr. Čmil Križevci, Ljutomer, 1903-1941. 16) Dr. Čmil Križevci, Ljutomer, 1903-1941. 17) Dr. Čmil Križevci, Ljutomer, 1903-1941. 18) Dr. Čmil Križevci, Ljutomer, 1903-1941. 19) Dr. Čmil Križevci, Ljutomer, 1903-1941. 20) Dr. Čmil Križevci, Ljutomer, 1903-1941. 21) Dr. Čmil Križevci, Ljutomer, 1903-1941. 22) Dr. Čmil Križevci, Ljutomer, 1903-1941. 23) Dr. Čmil Križevci, Ljutomer, 1903-1941. 24) Dr. Čmil Križevci, Ljutomer, 1903-1941. 25) Dr. Čmil Križevci, Ljutomer, 1903-1941. 26) Dr. Čmil Križevci, Ljutomer, 1903-1941. 27) Dr. Čmil Križevci, Ljutomer, 1903-1941. 28) Dr. Čmil Križevci, Ljutomer, 1903-1941. 29) Dr. Čmil Križevci, Ljutomer, 1903-1941. 30) Dr. Čmil Križevci, Ljutomer, 1903-1941. 31) Dr. Čmil Križevci, Ljutomer, 1903-1941. 32) Dr. Čmil Križevci, Ljutomer, 1903-1941. 33) Dr. Čmil Križevci, Ljutomer, 1903-1941. 34) Dr. Čmil Križevci, Ljutomer, 1903-1941. 35) Dr. Čmil Križevci, Ljutomer, 1903-1941. 36) Dr. Čmil Križevci, Ljutomer, 1903-1941. 37) Dr. Čmil Križevci, Ljutomer, 1903-1941. 38) Dr. Čmil Križevci, Ljutomer, 1903-1941. 39) Dr. Čmil Križevci, Ljutomer, 1903-1941. 40) Dr. Čmil Križevci, Ljutomer, 1903-1941. 41) Dr. Čmil Križevci, Ljutomer, 1903-1941. 42) Dr. Čmil Križevci, Ljutomer, 1903-1941. 43) Dr. Čmil Križevci, Ljutomer, 1903-1941. 44) Dr. Čmil Križevci, Ljutomer, 1903-1941. 45) Dr. Čmil Križevci, Ljutomer, 1903-1941. 46) Dr. Čmil Križevci, Ljutomer, 1903-1941. 47) Dr. Čmil Križevci, Ljutomer, 1903-1941. 48) Dr. Čmil Križevci, Ljutomer, 1903-1941. 49) Dr. Čmil Križevci, Ljutomer, 1903-1941. 50) Dr. Čmil Križevci, Ljutomer, 1903-1941. 51) Dr. Čmil Križevci, Ljutomer, 1903-1941. 52) Dr. Čmil Križevci, Ljutomer, 1903-1941. 53) Dr. Čmil Križevci, Ljutomer, 1903-1941. 54) Dr. Čmil Križevci, Ljutomer, 1903-1941. 55) Dr. Čmil Križevci, Ljutomer, 1903-1941. 56) Dr. Čmil Križevci, Ljutomer, 1903-1941. 57) Dr. Čmil Križevci, Ljutomer, 1903-1941. 58) Dr. Čmil Križevci, Ljutomer, 1903-1941. 59) Dr. Čmil Križevci, Ljutomer, 1903-1941. 60) Dr. Čmil Križevci, Ljutomer, 1903-1941. 61) Dr. Čmil Križevci, Ljutomer, 1903-1941. 62) Dr. Čmil Križevci, Ljutomer, 1903-1941. 63) Dr. Čmil Križevci, Ljutomer, 1903-1941. 64) Dr. Čmil Križevci, Ljutomer, 1903-1941. 65) Dr. Čmil Križevci, Ljutomer, 1903-1941. 66) Dr. Čmil Križevci, Ljutomer, 1903-1941. 67) Dr. Čmil Križevci, Ljutomer, 1903-1941. 68) Dr. Čmil Križevci, Ljutomer, 1903-1941. 69) Dr. Čmil Križevci, Ljutomer, 1903-1941. 70) Dr. Čmil Križevci, Ljutomer, 1903-1941. 71) Dr. Čmil Križevci, Ljutomer, 1903-1941. 72) Dr. Čmil Križevci, Ljutomer, 1903-1941. 73) Dr. Čmil Križevci, Ljutomer, 1903-1941. 74) Dr. Čmil Križevci, Ljutomer, 1903-1941. 75) Dr. Čmil Križevci, Ljutomer, 1903-1941. 76) Dr. Čmil Križevci, Ljutomer, 1903-1941. 77) Dr. Čmil Križevci, Ljutomer, 1903-1941. 78) Dr. Čmil Križevci, Ljutomer, 1903-1941. 79) Dr. Čmil Križevci, Ljutomer, 1903-1941. 80) Dr. Čmil Križevci, Ljutomer, 1903-1941. 81) Dr. Čmil Križevci, Ljutomer, 1903-1941. 82) Dr. Čmil Križevci, Ljutomer, 1903-1941. 83) Dr. Čmil Križevci, Ljutomer, 1903-1941. 84) Dr. Čmil Križevci, Ljutomer, 1903-1941. 85) Dr. Čmil Križevci, Ljutomer, 1903-1941. 86) Dr. Čmil Križevci, Ljutomer, 1903-1941. 87) Dr. Čmil Križevci, Ljutomer, 1903-1941. 88) Dr. Čmil Križevci, Ljutomer, 1903-1941. 89) Dr. Čmil Križevci, Ljutomer, 1903-1941. 90) Dr. Čmil Križevci, Ljutomer, 1903-1941. 91) Dr. Čmil Križevci, Ljutomer, 1903-1941. 92) Dr. Čmil Križevci, Ljutomer, 1903-1941. 93) Dr. Čmil Križevci, Ljutomer, 1903-1941. 94) Dr. Čmil Križevci, Ljutomer, 1903-1941. 95) Dr. Čmil Križevci, Ljutomer, 1903-1941. 96) Dr. Čmil Križevci, Ljutomer, 1903-1941. 97) Dr. Čmil Križevci, Ljutomer, 1903-1941. 98) Dr. Čmil Križevci, Ljutomer, 1903-1941. 99) Dr. Čmil Križevci, Ljutomer, 1903-1941. 100) Dr. Čmil Križevci, Ljutomer, 1903-1941.